

# افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و برزنده یک تن مباد  
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Ideological

مسایل ایدئولوژیک

تتبع، نگارش و نوشته از: داکتر الحاج امین الدین «سعیدی – سعید افغانی»  
۰۹ اکتوبر ۲۰۱۵

## بسم الله الرحمن الرحيم سجده تلاوت

سجده برای الله به معنای ذلیل ساختن شیطان است، هر سجده را که انسان در برابر پروردگاری با عظمت انجام می دهد غرور و کبر شیطان را به شکست مواجه می سازد .  
در شریعت اسلام، مسلمان مأمور است در کنار سجده های نماز، با فروتنی کامل، سجده های دیگری را هم برای الله انجام دهد . که از آن جمله می توان از سجده تلاوت نام برد .  
سجده تلاوت یکی از معروف ترین سجده هائی است که بر خواننده و شنونده آیت سجده واجب می گردد ، فرق نمی کند که : خواننده و شنونده در نماز باشد و یا هم در خارج از نماز . اگر کسی يك آیت سجده را در يك مجلس چند دفعه تکرار خواند، بالایش يك سجده لازم است .

### طریق خواندن سجده تلاوت عبارت است از:

تکبیر بدون این که دستهای خود را بالا کند، گفته و به سجده می رود، سه بار «سبحان ربی الاعلی» می گوید بعداً تکبیر می گوید و سر خود را بالا می کند.  
در داخل نماز اگر آیت سجده خواند، همین که آیت ختم شد در صورتی که نماز گزار رکوع می کرد، رکوعش به جای سجده محسوب می شود، حاجت به سجده ندارد و اگر به قرائت خود دوام داد، در ختم آیت سجده «الله اکبر» گفته به سجده برود بعد از سجده بر خیزد و به قرائت خود ادامه بدهد.  
در ختم آیت سجده «الله اکبر» گفته به سجده برود بعد از سجده بر خیزد و به قرائت خود ادامه بدهد.

### سوره هائی که در آن ها سجده تلاوت است:

- (سوره اعراف آیت ۲۰۶)
- (سوره رعد آیت : ۱۵)
- (سوره نحل آیت : ۵۰)
- (سوره اسراء آیت : ۱۰۹)
- (سوره مریم آیت : ۵۸)

- (سوره حج آیت : ۱۸)
- (سوره علق آیت : ۱۹)
- (سوره فرقان آیت : ۶۰)
- (سوره نمل آیت : ۲۶)
- (سوره سجده آیت : ۱۵)
- (سوره ص آیت : ۲۴)
- (سوره فصلت آیت : ۳۸)
- (سوره نجم آیت : ۶۲)
- (سوره انشاق آیت : ۲۱)

### سجده تلاوت:

علماء در مورد سجده تلاوت می گویند : سجده تلاوت مانند سجده نماز است ، و افضل این است که سجده کننده باید بر هفت عضو بدن خویش به سجده بیفتد و تا سه بار «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى» بگوید و پس از آن دعاهای ذیل را بخواند: «اللَّهُمَّ إِنِّي لَكَ سَجَدْتُ وَ بِكَ أَمَنْتُ، وَ لَكَ أَسْلَمْتُ وَ عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَ شَقَّ سَمْعَهُ وَ بَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَ قُوَّتِهِ، تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ».

(الهی! برای تو سجده کردم و به تو ایمان آوردم و تسلیم تو شدم و بر تو، توکل نمودم، سجده کردم صورتم برای ذاتی که آنرا خلق کرد و با توان و قدرت خود حس شنوائی و بینائی به او داد، خیر و برکت الله چقدر فراوان است و او نیکوترین آفرینندگان است).

(مسلم (۷۷۱)، مسند احمد (۱۰۲،۹۴/۱)، (۲۱۷،۳۰/۶)، ابوداود (۱۴۱۴،۷۶۰)، ترمذی (۵۸۰،۳۴۲۱،۳۴۲۲،۳۴۲۳،۳۴۲۵). ترمذی حدیث مذکور را «حسن صحیح» قرار داده است: نسائی (۱۱۲۷-

۱۱۳۰)، ابن خزیمه (۶۷۳،۵۶۳)، ابن حبان (۱۹۷۷،۱۹۷۸) و حاکم ۲۲۰/۱ (۸۰۰-۸۰۲). «اللَّهُمَّ اكْتُبْ لِي بِهَا أَجْرًا وَضَعْ عَلَيَّ بِهَا وَزْرًا وَ اجْعَلْهَا لِي عِنْدَكَ دُخْرًا، وَ تَقَبَّلْهَا مِنِّي كَمَا تَقَبَّلْتَهَا مِنْ عَبْدِكَ دَاوُدَ عَلَيْهِ وَ عَلَى نَبِيِّنَا أَفْضَلُ الصَّلَاةِ وَ السَّلَامِ».

(الهی! به خاطر این سجده اجر و ثوابی برایم بنویس و گناهی را از من کم کن و آنرا نزد خود برای من ذخیره گردان و آنرا از من قبول کن همانگونه که آنرا از بندهات داوود قبول کردی که بر او و بر پیامبر ما بهترین درودها و سلامها باد). ترمذی (۳۴۲۴). ترمذی گفته است: «حدیث غریب». ابویعلی (۱۰۶۹)، ابن خزیمه (۵۶۲)، ابن حبان (۲۷۶۸) و حاکم ۲۲۰/۱ (۷۹۹).

حاکم این حدیث را تصحیح نموده و ذهبی نیز در این کار با او موافق است.

بسیاری از علماء حکم می کنند:

حکم سجده تلاوت همچون حکم نماز است و بنابراین برای آن طهارت، ستر عورت، استقبال قبله و سجده نکردن در اوقات ممنوعه را شرط قرار داده اند و همچنین گفته اند تکبیر به وقت سجده بردن و سلام دادن بعد از آنرا الزامی می باشد ، کما این که این مسائل را در نماز شرط قرار داده اند.

اما شیخ الاسلام ابن تیمیه می گوید که:

سجده تلاوت احکامی مانند نماز ندارد بلکه عبادتی مطلق است، زیرا اقل آن چه که نماز نامیده می شود یک رکعت است مانند یک رکعت نماز وتر.

از این رهگذر در سجده تلاوت شروط نماز وجود ندارد و حتی در اوقات ممنوعه نیز می‌توان آنرا اداء کرد و نیازی به تکبیر و سلام گفتن هم نیست .

آنچه که در مورد تکبیر وارد شده معمول بر استجاب است، یا کسی که تلاوتش را از قاری قرآن شنیده باشد تا به او اقتدا کرده و سجده‌اش را اداء نماید . یا معمول بر این است که آن سجده در نمازی جهری اتفاق افتاده است چون روایت شده که رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمودندک « كَانْ يَكْبُرُ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَ رَفْعٍ » پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به هنگام هر خم شدن و بلند شدن تکبیر می‌گفت. پس این حدیث خم شدن و بلند شدن، سجده تلاوت را نیز در بر می‌گیرد (در نماز) (بخاری (۷۸۷)، و مسلم (۳۹۲)).

بسیاری از علماء گفته‌اند که کافی است تنها امام به هنگام برخاستن برای خواندن آیت بعد و ادامه قرائت تکبیر بگوید ولی قول برگزیده این است که به خاطر عمل به عام بودن حدیث در چنین حالتی باید تکبیر گفت.

### سلام دادن در سجده تلاوت:

اگر فتوای کسانی را ملاک قرار دهیم که سجده تلاوت را مانند نماز نمی‌دانند در صورتی که شخص به تنهایی سجده کند پس نیازی به سلام دادن نیست . همانگونه که به تکبیر گفتن نیازی نیست چون اینها مختص نماز هستند. رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرموده‌اند: « تَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَ تَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ » (نماز با گفتن الله اکبر آغاز می‌شود و با گفتن سلام تمام می‌شود)

بنا بر فتوای دوم، سجده تلاوت در حکم نماز است بعد از ادای سجده سلام دهد، البته نیازی به خواندن تشهد نیست. مسند احمد (۱/۱۲۳، ۱۲۹)، ابوداود (۶۱، ۶۱۸)، ترمذی (۳/۲۳۸)، امام ترمذی گفته است: «حدیث حسن». ابن ماجه (۲۷۵) و مستدرک حاکم ۱/۱۳۲ (۴۵۷). حاکم حدیث مذکور را صحیح قرار داده که امام ذهبی در این زمینه با او موافق است (مأخذ: شیخ ابن جبرین - فتوای شماره - ۷۵۶۰)

### سجده تلاوت در نماز:

سجده تلاوت در داخل یا خارج نماز (یکبار) سنت است و لذا واجب نیست؛ و این حکم از پیامبر صلی الله علیه وسلم و از حدیث زید ابن ثابت ثابت شده است.

همچنین برای انجام سجده تلاوت بنا بر اصح قول علماء نیازی به طهارت نیست و سلام دادن بعد از انجام سجده و یا تکبیر گفتن برای رفتن به سجده نیز در آن تشریح نشده است که البته برای رفتن به سجده تلاوت می‌توان تکبیر هم گفت (از حدیث ابن عمر رضی الله عنهما) ولی سلام دادن در سنت نبوی وارد نشده است.

اما اذکار سجده تلاوت؛ تمامی اذکار و دعاهای وارده در سجده نماز را می‌توان در سجده تلاوت خواند مانند: « اللهم لك سجدت وبك آمنت ولك أسلمت، سجد وجهي للذي خلقه وصوره وشق سمعه وبصره بحوله وقوته تبارك الله أحسن الخالقين ». مسلم ( ۱۲۹۰ ).

و علاوه بر جایز بودن اذکار و سایر ادعیه در سجده تلاوت، ثابت شده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم در سجده تلاوت ذکر زیر را می‌خواندند: « اللهم اكتب لي بها عندك أجرا وامح عني بها وزرا واجعلها لي عندك ذخرا وتقبلها مني كما تقبلتها من عبدك داود عليه السلام » ( الترمذی ( ۵۲۸ ).

اما آنچه که به عنوان ذکر سجده تلاوت واجب است که حتماً خوانده شود، ذکر تسبیح مشابه ذکر سجده نماز است یعنی ذکر: « سبحان ربی الأعلى » و البته علاوه بر این ذکر هر دعا یا ذکر دیگری نیز اگر اضافه خوانده شود مشروع است. "مجموع فتاوی ومقالات سماحة الشيخ ابن باز ۱۱ / ۴۰۶ .

اگر امام در داخل نماز حین رسیدن به آیت سجده، سجده برد بر مامومها نیز واجب است که به سجده روند به دلیل عموم فرموده پیامبر صلی الله علیه وسلم که می فرماید: « إِنْ مَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ ، فَلَا تَخْتَلِفُوا عَلَيْهِ ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا ، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا ، وَإِذَا قَالَ : سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ، فَقُولُوا : رَبَّنَا وَكَ الْحَمْدُ ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا ، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعُونَ . » متفق علیه.

### مفهوم حدیث:

امام برای این است که به او اقتداء شود ، بنابر این با او (در اعمال نماز) مخالفت نکنید ، پس هر گاه تکبیر گفت شما نیز تکبیر بگوئید ، و هر گاه رکوع رفت شما نیز به رکوع بروید ، و هرگاه با گفتن سمع الله لمن حمده از رکوع برخاست شما نیز بگوئید ربنا و لك الحمد و هر گاه به سجده رفت شما نیز به سجده بروید و هرگاه نشسته نماز خواند شما نیز همگی نشسته نماز بخوانید .

و نیز به دلیل حدیث ابن مسعود رضی الله عنه: «نُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَرَأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النُّجْمَ بِمَكَّةَ، فَسَجَدَ فِيهَا وَسَجَدَ مَنْ مَعَهُ غَيْرَ شَيْخٍ، أَخَذَ كَفًّا مِنْ حَصَى أَوْ تُرَابٍ، فَرَفَعَهُ إِلَى جَبْهَتِهِ وَقَالَ: يَكْفِينِي هَذَا، قَرَأَيْتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ قِتْلًا كَافِرًا.» (بخاری: ۱۰۶۷)

از عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم در مکه، سوره نجم را تلاوت کرد و سجده نمود. تمام کسانی که همراه پیامبر صلی الله علیه وسلم بودند، نیز سجده کردند. به جز يك پیرمرد که به جای سجده، مشتى خاك یا سنگریزه برداشت و بر پیشانی خود مالید و گفت: همین برایم کافی است. راوی می گوید: بعدها، او را دیدم که در حالت کفر، کشته شد.

اما چنان که در داخل نماز، امام به آیت سجده رسید ولی او سجده تلاوت نکرد، در اینصورت مامومها نیز به تبعیت از امام نبایستی خود سجده تلاوت نمایند زیرا باعث ابطال نماز می شود، شیخ ابن عثیمین در خصوص سؤالی در این مورد می گوید: (اگر امام سجده نبرد، ماموم) نباید سجده کند، زیرا متابعت امام در جماعت واجب است درحالی که سجده تلاوت سنت است و برای شخصی که ماموم است جایز نیست که خود سجده تلاوت نماید، و اگر عمدی سجده کند و به این مسأله آگاه باشد ، نماز وی باطل می شود.» (فتاوی اسلامیة ( ۲۹۰/۱).

همچنین در خارج نماز مستحب است که قاری قرآن و کسی که به او گوش می دهد و به اصطلاح شنونده تلاوت قاری است، حین رسیدن به آیات زیر سجده تلاوت ببرد، بدون این که تکبیر گوید یا در انتهای سجده سلام دهد و اگر طهارت هم نداشت ایرادی بر وی نیست:

- ۱- « إن الذين عند ربك لا يستكبرون عن عبادته ويسبحونه وله يسجدون » (سورة الأعراف آیت : ۲۰۶) .
- ۲- « والله يسجد من فى السماوات والأرض طوعاً وكرهاً وظلالهم بالغدو والآصال. » (سورة الرعد آیت : ۱۵).
- ۳- ( والله يسجد ما فى السماوات وما فى الأرض من دابة والملائكة وهم لا يستكبرون ) (النحل/۴۹).
- ۴- ( قل آمنوا به أو لا تؤمنوا إن الذين أتوا العلم من قبله إذا يتلى عليهم يخرون للأذقان سجداً ) (الإسراء/ ۱۰۷).
- ۵- ( إذ تتلى عليهم آيات الرحمن خروا سجداً وبكياً ) (سورة مريم/ ۵۸).
- ۶- ( ألم تر أن الله يسجد له من فى السماوات ومن فى الأرض والشمس والقمر والنجوم والجبال والشجر والدواب وكثير من الناس وكثير حق عليه العذاب ومن يهن الله فما له من مكرم إن الله يفعل ما يشاء ) (سورة الحج/ ۱۸).
- ۷- « يا أيها الذين آمنوا اركعوا واسجدوا واعبدوا ربكم وافعلوا الخير لعلكم تفلحون » (سورة الحج آیت ۷۷).
- ۸- « وإذا قيل لهم اسجدوا للرحمن قالوا وما الرحمن أنسجد لما تأمرنا وزداهم نفوراً. » (سورة الفرقان / آیت : ۶۰).
- ۹- « ألا يسجدوا لله الذى يخرج الخبء فى السماوات والأرض ويعلم ما تخفون وما تعلنون » (سورة النمل آیت : ۲۵) .

- ۱۰- «إنما يؤمن بآياتنا الذين إذا ذكروا بها خروا سجداً وسبحوا بحمد ربهم وهم لا يستكبرون» (سورة السجدة آیت: ۱۵)
- ۱۱- «وظن داود أنما فتناه فاستغفر ربه وخر راكعاً وأتاب» (سورة ص/ آیت: ۲۴).
- ۱۲- «ومن آياته الليل والنهار والشمس والقمر لا تسجدوا للشمس ولا للقمر واسجدوا لله الذي خلقهن إن كنتم إياه تعبدون» (سورة فصلت آیت: ۳۷).
- ۱۳- «فاسجدوا لله واعبدوا» (سورة النجم آیت: ۶۳).
- ۱۴- «وإذا قرء عليهم القرآن لا يسجدون» (سورة الانشقاق آیت: ۲۱).
- ۱۵- «كلا لا تطعه واسجد واقترب» (سورة: العلق آیت: ۱۹).
- ولی کسی که رهگذر است یا این که صدای تلاوت را می شنود، سجده تلاوت بر او مستحب نیست زیرا او به تلاوت قاری توجه و دقت نکرده است و به اصطلاح شنونده نیست.

دلیل بر این که سجده تلاوت واجب نیست:

- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «وَالنَّجْمِ»، فَلَمْ يَسْجُدْ فِيهَا. (بخاری: ۱۰۷۳)
- زید بن ثابت رضی الله عنه می گوید: سوره نجم را نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم تلاوت کردم (ولی) ایشان صلی الله علیه وسلم سجده نکردند.
- خلاصه این که؛ سجده تلاوت مستحب است و یکبار است نه دوبار! و نیازی به طهارت یا تکبیر یا سلام دادن پس از سجده ندارد ولی اگر کسی داخل نماز بود هنگام رفتن به سجده و برخاستن از آن می بایست تکبیر گوید، و انکار آن همان انکار سجده نماز است.
- و علماء سجده تلاوت را برای حائض نیز جایز می دانند، زیرا همانطور که گفته شد سجده تلاوت (و همچنین سجده شکر) نیاز به طهارت ندارد و احکام مربوط به نماز را ندارند.

#### رأی امام صاحب ابو حنیفه در مورد سجده تلاوت

- علمای فقه حنفی می فرمایند که در قرآن عظیم الشان به دو روایت، سبزه و چهارده سجده تلاوت است .
- طریقه سجده تلاوت این است که «الله اکبر» گفته بدون این که دستها را بلند کند به سجده برود و در سجده سه بار یا بیشتر «سبحان ربی الاعلی» بگوید و بعد الله اکبر گفته بلند شود بهتر است که در حالت قیام به سجده رود و بعد از سجده نیز قیام کند و اگر نشسته به جای آورد جائز است .
  - سجده تلاوت بر خواننده و شنونده قصد شنیدن را داشته باشد یا نه واجب می شود به این واسطه در جائی که می داند شنوندگان سجده را بهد جای نخواهند آورد بهتر است آیت سجده را آهسته بخواند تا بر دیگران واجب نشود .
  - هر چه برای نماز شرط است برای سجده تلاوت نیز شرط است مثل وضو داشتن، لباس پاک، روبه قبله کردن و غیره .
  - اگر در وقت خواندن آیت سجده وضو نداشته باشد وضو گرفته سجده را به جای آورد .
  - اگر بر ذمه کسی سجده تلاوت زیادی است باید به مرور اداء کند و اگر نکرد گنہکار است .
  - اگر زن در حالت حیض یا نفاس آیت سجده را شنید سجده در آن واجب نمی شود و اگر در حالت جنابت شنید واجب می شود و بعد از غسل کردن باید سجده نماید .
  - اگر در حال مریضی آیت سجده را شنید و طاقت سجده کردن را نداشت با اشاره سجده نماید .
  - اگر در نماز آیت سجده را تلاوت کرد فوراً به سجده رود و بقیه را که می خواهد بخواند بعد از سجده بخواند و اگر فوراً به سجده نرفت بلکه چند آیت دیگر تلاوت کرده سجده کرده جائز است .

- اگر آیت سجده را خواند و فوراً به رکوع رفت و در رکوع نیت کرد که به جای سجده تلاوت رکوع می‌کنم سجده اداء می‌شود و اگر در رکوع این نیت را نکرد هر گاه سجده کند سجده تلاوت اداء می‌شود خواه نیت کند و خواه نکند .
- اگر کسی در بین نماز آیت سجده را از کسی شنید در میان نماز سجده نکند، بلکه بیرون نماز سجده را ادا کند .
- اگر یک جا نشسته چند مرتبه به آیت سجده را خواند، یک سجده واجب است، خواه در آخر سجده کند یا این که در مرتبه اول سجده کرد و بعداً چند مرتبه تلاوت کرد همان سجده اولی کافی است و اگر در جاهای مختلف آیت سجده را تلاوت کرد برای هر یک مرتبه سجده لازم است .
- اگر در یک جا چند آیت سجده را تلاوت کرد برای هر یک سجده جداگانه لازم است .
- اگر کسی نشسته آیت سجده را تلاوت کرد، سپس حرکت نمود و در حالت ایستاده خواند یک سجده واجب می‌شود و اگر چند قدمی رفت و آیت سجده را خواند دو سجده واجب می‌شود .
- اگر کسی نشسته آیت سجده را خواند و بعد برخاسته به عقب کاری رفت، مجدداً برگشت و در همانجای اولی آیت سجده را خواند دو سجده واجب می‌شود .
- اگر کسی آیت سجده را تلاوت کرد و بعد در همانجا مشغول به کاری شد مثلاً خوردن، آشامیدن، لباس پوشیدن و غیره و بعد آیت سجده را خواند دو سجده واجب می‌شود خلاصه این که مشغول شدن به کاری حکم تغییر مکان را دارد .
- اگر در یک گوشه خانه آیت سجده را خواند و بعد به گوشه دیگری رفته و خواند یا به یک شاخ درخت خواند و بعد به شاخ دیگر رفته تلاوت کرد یک سجده واجب می‌شود و اگر در محلی فراخ باشد مثل صحن منزل و از این گوشه به آن گوشه رفت و آیت سجده را تلاوت کرد، دو سجده واجب می‌شود و گوشه ای از صحن منزل حکم جای مخصوصی دارد .
- مسجد در حکم محل واحد است یعنی در هر جای که از مسجد بخواند یک سجده واجب می‌شود .
- اگر کسی آیت سجده را تلاوت کرد و سجده نکرد و در همانجا عقد نماز بسته همان آیت را خوانده و سجده کرد همین سجده کافی است و اگر محل عوض شد یا بعد از تلاوت در بیرون سجده کرد بعد شروع به نماز کرد و همان آیت را خواند دو مرتبه سجده واجب میشود .
- اگر خواننده ثابت بود و شنونده تغییر جای می‌داد بر خواننده یک سجده و بر شنونده چند سجده واجب می‌شود و اگر خواننده تغییر مکان می‌داد و شنونده ثابت بر خواننده چند سجده و بر شنونده یک سجده واجب است .
- خواندن تمام سوره و ترک آیت سجده مکروه است و بالعکس اشکالی ندارد ولی اگر در نماز این کار را کرد باید آیت سجده طویل باشد که به اندازه سه آیت کوچک باشد. **پایان**